

שחמלי' בני עליכם וכוונת כד' שיעלה זכרונכם לפני לשיבה וכמה בשופר אמר רבי אבהו למה תוקעין בשופר של איל אמר הקדוש ברוך הוא תוקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקדת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני (אמר) רבי יצחק (למה תוקעין בריה למה תוקעין רחמנא אמר תקעו אלא למה מריעין מריעין רחמנא אמר זכרון תרועה יאלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השמן יואר יצחק כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה מריעין לה בסופה מ"ס ולא איערבב שמן ואר יצחק כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה שנה מראשיתה השנה מריעין כתיב ועד אחרית *סופה שיש לה אודות*

אמר רבי יצחק בריה ר' עקיבא

אמר רבי יצחק בריה ר' עקיבא אמר רבי אבהו למה תוקעין בשופר של איל אמר הקדוש ברוך הוא תוקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקדת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני (אמר) רבי יצחק (למה תוקעין בריה למה תוקעין רחמנא אמר תקעו אלא למה מריעין מריעין רחמנא אמר זכרון תרועה יאלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השמן יואר יצחק כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה מריעין לה בסופה מ"ס ולא איערבב שמן ואר יצחק כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה שנה מראשיתה השנה מריעין כתיב ועד אחרית *סופה שיש לה אודות*

אמר רבי יצחק בריה ר' עקיבא

על הא קריבית נפש קבך פתחו ואמרו (כי) אתה אבינו אמר להם יצחק עד שאתם מקלסין לי קלסו להקב"ה ומצו להו יצחק הקב"ה בעיניו מד נשאו עיניהם למצו ואומרים אתה ה' אבינו נואלנו בשולם שמך

אבל דעת חכמים בזה לגלות הדברים אשר אמרנו כי מצד יצחק ומדתו א"א שיהיה הסרה והפרדה לישראל מן הש"י רק יש להם דביקות וחבור לגמרי אל השם יתברך ולא שייך בחטא שיהיה מבדיל ומרחיק את ישראל מן הש"י וג"כ כי מצד מדת יצחק אשר הוא מדת הדין כאשר ירד לעומק הדין יש ללמוד זכות לכך ע"י יצחק שהוא התחלתו ומצד מדת המשפט אשר הוא עומק הדין יש כאן זכות.

כי הזכות הוא כאשר יורד לעומק הדין. לכך אמר ליצחק בניך חטאו ואז מתחייב מצד מדת יצחק כאשר יעמיק בדין זכות ישראל, וזה שאמר בני לא בניך כלומר הרי ישראל הם עלולים בעצם ובראשונה מן השם יתברך שלכך נקראו בני בכורי ישראל ודבר זה בארנו למעלה, ומאחר שנקראו בניו ראוי שיהיו מסולקים מן החטא שכל המחובר והדבק אל הטהור טהור מן החטא, ולכך מצד החבור שיש לישראל שהם בניו של הש"י ראוי שיהיו מסולקים מן החטא.

אמר רבי יצחק בריה ר' עקיבא

סז. מגין שהקב"ה מתפלל. ציור הדבר, תכלית התפלה אצלינו היא להחרומות הנפש שהיה מוכנת להחנה כמעלה יותר דומה משהיא מתנהגת, ע"כ פועלת התפלה ג"כ על השגת המבוקש, שבהיותו מעולה יותר, ראוי הוא למילוי חסרונו. והנה לפניו ית' אין מעצור להשפיע רב טוב, אבל צריך שיהיו המקבלים מוכנים. וכל ההנהגה המסודרת בתורה ומצות וכל מדה נכונה, היא רק להכשיר את המקבלים לקבל הטוב הפועקן להם. אמנם ביארו כאן סוד משוב ההנהגה האלהית, ששם דרכים בהנהגתו ית' שיתעלו המקבלים להיות ראויים לקבל רב טוב יותר מכפי מדתם. ואותן הדרכים שמובילים לכך בהנהגה הכוללת, שהם דומים ממש לתכלית ששאנו משיגים ע"י התפלה, ד"ו נקרא שהקב"ה מתפלל. ומתוך שהנאלה העתידה תהי אע"פ שלא יהיו ראויים לכך!

כמו שכי יורא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע ותושע לו זרועו, ע"כ נקרא ביהמ"ק העתיד, בית תפילתי לגבי הקב"ה. וזה הי תכלית החזיון הגדול שהוא קרוב לנבואה שראה ר"י בן אלישע לפני ולפנים. או בהיות מצב האומה הישראלית תלוי ברפיון, ומשוללות רבות גופניות ורוחניות שתן עליה, או יוכל היות שיכוא איש לרפיון ידים ולהתיאש מתקומתם של ישראל ח"ו אם ימור מדת ההנהגה רק לפי ערך הכנת המקבלים. ע"כ גלה סודו אל עבדו ר"י ב"א, כי יש כאן מדה עליונה הצריכה ברכה, היינו קצת הכנה, עכ"פ מצד יחידיו הדור, שהם מכשירים את הכלל לקבל הרכה יותר מכפי המדה הראויה לפי הכנתם. וזאת היא הברכה שבקש ד' צבאות מר"י בן אלישע, למצן תחזקנה ידיו, ויחזק ידיו עמו וכל העוסקים בעבודת הקודש, לשוכב יעקב לאלקי ישעו.

אמר רבי יצחק בריה ר' עקיבא

יצחק - מידת הדין

יש לשים לב שבעל המאמר "תוקעים ומריעין כדי לערבב את השטן" הוא רבי יצחק. אין זה מקרה.

יצחק - מידת הדין, כמו שכתוב "פחד יצחק" ⁸⁸. מידת הדין, זו המדרגה הגבוהה של הנהגת העולם. "בתחלה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין" ואחר כך "ראה שאין העולם מתקיים, והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין" ⁸⁹. מידת הדין זו ההווה אמינא של ריבונות של-עולם, זו פגישה עם שורש המציאות של על העולמיים, לפני ירידתם והתגשמותם בפועל, לפני מידת הרחמים שהיא הצטמצמות של מידת הדין ⁹⁰. על-ידי זה אפשר להבין את דברי חז"ל בגמרא שבת"י. הקדוש ברוך הוא אומר לאברהם וליעקב "בניך חטאו לי", והם עונים: "ימחו על קדושת שמך". ויצחק הוא שמליץ טוב על ישראל, על-אף חטאם, ומצילם. לכאורה זה אינו מובן, כי אדרבה, אברהם עניינו חסד ⁹², ויצחק דין, ופה זה להיפך. אלא שיש להבין שהעורך האלוהי המיוחד של עם ישראל הוא מתוך בחירה אלוהית, גזירה אלוהית, יצירה אלוהית. "עם זו יצרתי לי" ⁹³. ישראל קדמו לתורה ⁹⁴, ישראל הם תורה בעצם ממשות החיוניות האלוהית שלהם ⁹⁵, ונשמת ישראל זו היא המתגלה בתורה ומצותיה.

על-ידי יצחק אבינו, מופיע הצד של מידת הדין, הברור האמיתי והמוחלט של ערך עם ישראל, שהוא קבוע ונצחי, אפילו כשחוטאים. "חטא ישראל - אף-על-פי שחטא, ישראל הוא" ⁹⁶. "בין כך ובין כך קרויים בני" ⁹⁷, קרויים "בני בכרי ישראל" ⁹⁸. יצחק אבינו בכוח הנפעלות הנסתר שלו בדבר ד' ⁹⁹.

בתקופת הימים הנוראים מתגלה המידה העליונה הזו של הדין. דווקא מתוך מידת הדין, מופיעה מידת הרחמים העליונה, ותוקעין בשופר של איל, זכר לעקדת יצחק.

מסירות-נפש - פנימיותם של ישראל

אומר יצחק אבינו לריבונות של-עולם: הרי מסרתי נפשי לפניך ¹⁰⁰. זה חוזר למה שאמרנו לפני כן, שמעקדת יצחק נודע הכוח של מסירות-הנפש של כלל ישראל ¹⁰¹. מסירות-נפש זו, מגלה את מהות נפשם של ישראל, הקבועה והקיימת; את ההווה אמינא של ריבונות של-עולם, את מציאותם המוחלטת של כלל ישראל. והשטן, בשומעו את קולות השופר בקרן של איל של עקדה, מתבלבל.

יצחק בריה ר' עקיבא

קמה. אומר להם יצחק, עד שאתם מקלסין לי קלסו להקב"ה. כיון שהגיעה ההכרה העצמית עד לידי אותה המדרגה העליונה, כי חפץ ישראל הפנימי אינו בלתי לדי לבדו, ושיסוד עולמו היא הגבורה האלהית העליונה של המחשבה האידיאלית אשר להויה, כפי החפץ הגנוז אשר ליוצר בראשית, שוב אין שום תפיסה לכל מורשה מוגבלה להיות נושאת עליה את הצביון של האומה. וכל האורה הגדולה שהובעה ע"י כל צדיקי הדורות וראשי ראשיהם, עד האבות הראשונים והם בכלל, הכל הוא רק תולדה מזיו השלמות של מחשבת ישראל הקדומה, שהיא עצמותה של האומה, שהוא הוא אור העליון של הזיו האלהי בכבודו ובעצמו, ועד שאתם מקלסין לי קלסו להקב"ה.

אמר רבי יצחק בריה ר' עקיבא

7

כרבות מקהילות ישראל נפוץ המנהג לאכול בליל ראש-השנה 'סימנים', כל קהילה וסימניה... מנהג זה נפסק להלכה ויוחד לו סימן שלם בשולחן ערוך - סימן תקפג, שכותרתו היא: "דברים שנוהגים לאכול בליל ראש-השנה". בסעיף א כותב המחבר: "יהא אדם רגיל לאכול בראש-השנה רוביא דהינו תלתן, כרתני, סילקא, תמרי, קרא. וכשיאכל רוביא יאמר: 'יהי רצון שירבו זכויותינו'. כרתני, 'כרתו שונאינו'. סילקא, 'יסתלקו אויבינו'. תמרי, 'יתמו שונאינו'. קרא, 'יקרע גזר דיננו ויקראו לפניך זכויותינו'". ומוסיף הרמ"א: "ויש נוהגין לאכול תפוח מתוק כדבש ואומרים 'תתחדש עלינו שנה מתוקה', וכן נוהגין. ויש אוכלים רמונים ואומרים 'נרבה זכויות כרמון'".

8 על דברי הרמ"א כותב הגר"א בביאורו (שולחן ערוך שם): "תפוח - ע"ש ז' פריו מתוק לחכי" (שיר השירים ב. ג.).

9 ומוסיף הגר"א שלא רק חוש הטעם 'מגוייס' לטובת הסימן הזה אלא גם חוש הריח - "וכמ"ש: 'כריח שדה' (בראשית כו. כז), ומתרגמינן: 'חקל תפוחים'!". הגר"א מציין דבר נוסף: "והיה ברה" כידוע", כלומר, ברכת יצחק ליעקב היתה בראש-השנה?".

מתוך הפרי הארץ - שנת הוי"ק קטן ג' ת"ת

10

האמונה האלהית הגדולה אשר בלב ישראל, אין לה ערך ולא דוגמה ולא משל, ואפילו האפיקורסות הישראלית היא מלאה אמונה וקדושה, הרבה יותר מכל האמונות של כל הגויים כולם. ואע"פ שהיא מבטאת דברים של קלות-ראש ושל כפירה, בתוכיות הבשמה יש אור-אלהים של דבקות ושל צמאון לאלהים חיים אל אלהי ישראל עד לכדי מסירות-נפש, "וירח את ריח בגדיי, אל תקרי בגדיי אלא בגדיי", כגון יקים איש צרורות ה' ויוסי משורתא", שהראו את הצפון בלבבם במסירות-נפש נפלאה, ומה שהיה בסוף היה ג"כ בתחילה, אלא שכסת אותו הזוהמא החיצונה, שבאה מהשפעתם המסואבה של הגויים, אשר לא ידעו את ד' ובשמו לא קראו, אשר אכלו את יעקב ואת נהור השמו, לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא, וישראל שבט נחלתו ד' צבאות שמו ה'.

מסר אבן - א' (א)

12

המדרש נסמך על הפסוק "וירח את ריח בגדיי", והגם שאינו משתמש בלשונו של רבי זירא - "אל תיקרי בגדיי אלא בוגדיי", הוא אומר כדבריו - "ריח בגדיי" עולה אפילו מבוגדים כמו יוסף משיחא, אדם ששיתף פעולה עם הרומאים. ריח גן עדן נודף לא רק מאלו העושים חסד בדעת אנושית ולא לשם שמים, כמו שפירש הנצי"ב, ואפילו לא רק מהבריונים-הבורים של רבי זירא, הרחוקים מתורה ומצוות, אלא יותר מזה - מאדם שהוא נפול לחלוטין, בוגד באומה ומקושר עם הרומאים. מן הדוגמה החריפה הזו אפשר ללמוד אלו בוגדים הריח יצחק בבגדיי של יעקב - וברכו. בכל החברה הישראלית של ימינו קשה למצוא בוגדים כיוסף משיחא. גם על אנשים אומללים כאלה, אם ישנם, צריך לחשוב כאשר אוכלים את התפוח בראש-השנה. אבל אדם המשרת בצבא ומוכן להכנס למצבים של פיקוח נפש - בודאי נמצא במצב טוב לאין ערוך מיוסף משיחא, ודאי שיש באישיותו יותר מנקודה חיובית אחת ממליון. ומי שמוסר את נפשו באופן תדירי למען עם-ישראל - על אחת כמה וכמה.

ודאי היו בזמנו כאלה שטענו שיוסף משיחא הוא מצאצאי הערב רב וציטטו את הזוהר האומר שאחת התכונות של טיפוסים שנרסקו בהם מידות של ערב רב היא הרצון לעזור לגויים יותר מאשר לישראל, וכאשר ישראל נמצאים בצרה - טיפוס כזה מעדיף לעזור לגויים ולא לישראל. יוסף משיחא, המשתף פעולה עם הרומאים לקראת החורבן, עונה במדויק לקריטריונים האלה, ופתאום, ברגע אחד התהפך מהיותו משתף פעולה עם הרומאים, המוכן למעול ולקחת את המנורה לעצמו - לאדם המוסר את נפשו מתוך ייסורים ועינויים על קידוש השם. זהו שיא השיאים של "ריח בגדיי" - אדם זה שיתף פעולה עם הרומאים המחריבים את המקדש ורצה לקחת לעצמו את המנורה, ומיד לאחר מכן, כאשר אמרו לו להכנס בפעם השניה - השתטח לפני הקדוש-ברוך-הוא ואמר: "ווי, אוי אוי שהכעסתי לבוראי", ומת על קידוש השם ביסורים נוראים. אומר המדרש שגם אדם כזה יכול לעשות תשובה בן רגע.

מתוך הפרי הארץ - שנת הוי"ק קטן ג' ת"ת

9

וירח את ריח בגדיי ויבכרתי - כגון יוסף משיחא נקים איש צרורות. יוסף משיחא - בשעה שפקשו שונאים להפגס קהר הצית אומר: יבנס מהם ויבנסם תחילה, אמרו לה: עול ומה דאת מפיך - דידך. וכנס והוציא מנורה של ונהב, אמר לו: אין דרכו של הקדוש להשתמש בזה, אלא עול וכן תהיה ומה דאת מפיך - דידך, ולא קבל עליי. אמר ר' פינחס: נתנו לו מכס שלש שנים, ולא קבל עליי - אמר: לא דיי שהכעסתי לאלהי פעם אחת, אלא שאכעיסנה פעם שניה? מה עשו לו, נתנו אותו בממון של חרשים והיו מנסרים בו, ונהי מצונן ואומר: וי, אוי, אוי, שהכעסתי לבוראי! יקים איש צרורות ה' בן אחותו של ר' יוסי בן יעזר איש צרדה, ונהי רכב סוסה בשבתא. אול קומי שריתאי למצטלביא, אמר לה: חמי סוסי דארבכי מרי, וחמי סוסך דארבכך מך? אמר לו: ואם כך למכעיסוי, קל חומר לעושי רצונו! אמר לו: ונעשה אדם רצונו יותר ממך? אמר לו: ואם כך לעושי רצונו, קל חומר למכעיסוי! וכנס בו הדבר פארוס של עכנא, הלך וקים בעצמו ארבע מיתות בית דין: סקילה, שרפה, הרג וחינוק. מה עשה, הביא קורה ונעצה בארץ וקשר בה נימא, ונערך העצים והקיסן גדר של אבנים, ונעשה מדורה לפניו, ונעץ את התרוב באמצע, והצית האור פחת העצים ומתחת האבנים, ונתלה בקורה וחינוק, קדמתו האש ונפסקה נימא נפל לאש, קדמתו תרוב נפל עליו גדר ונשך. ונתמנם יוסי בן יעזר איש צרדה וקאה משתו פונות צאורי, אמר: בשעה קלה קדמיי זה לן עד.

מתוך הפרי הארץ - שנת הוי"ק קטן ג' ת"ת

11

יצחק היודע להריח את הריח האמיתי, ריח התפוח הנודף מ"ריח בגדיי", הוא המכיר את פנימיותם של בניו לעתיד לבוא, גם כאשר נראים הם מקולקלים. יודע הוא, שהמעשים והמידות המקולקלים - כולם בגדים חיצוניים, הבאים מהשפעות זרות של גויים אשר עם-ישראל עתיד להיות מוקף בהן - השפעות של הנצרות ושל האיסלאם - המנסות להעמיד מוסריות מעוותת, אינה נובעת מדבר ד' - דבר הגורם לספיקות לחלחל גם בישראל. כל זה אינו אלא "הזוהמא החיצונה", כלשון הרב (אורות האמונה שם): "שבאה מהשפעתם המסואבה של הגויים, אשר לא ידעו את ד', ובשמו לא קראו... לא כאלה חלק יעקב". צריך לשלן ולהרים את עם-ישראל מהזוהמא הסובבת אותו, ואז יתברר שבפנימיותו נשאר עם-ישראל זך ונקי. כך אומר יצחק לקדוש-ברוך-הוא במאבקי לזכות את ישראל, והקדוש-ברוך-הוא מקבל את דבריו.

מתוך הפרי הארץ - שנת הוי"ק קטן ג' ת"ת

13

התפוח מלמד לאיזה סדר גודל של מחשבות ורצונות ראוי להתכוון בתפילה. צריך להתפלל על בני עמנו, גם אלה הבוגדים והבריונים, וגם על תיקון העולם כולו, ונדרשת עבודה גדולה על מנת לכלול את כולם בתפילה. צריך ללחוץ על הבוגדים, לזכותם לפני אבינו שבשמים, ויחד עם זה ללחוץ בכל עוז הרוח והנפש בביקורת בונה כלפי מחשבות ורצונות של רשעות. ובודאי מן הגובה הזה אנו באים ולשם המטרה והתכלית הזו אנו מתכוונים.

בליל ראש-השנה, צריך ראשית כל לזכור את יצחק אבינו ואת רבי זירא, להריח את ריח בגדיי - "חקל תפוחין", ולברך תחילה 'בגרא פרי העץ' על התפוח. אחר כך יש לצרף לזה גם את היסוד של ריש לקיש, שאפילו ריקנים שבישראל מלאים מצוות כרימון - לכן אוכלים גם דימונים.

תוך כדי האכילה צריך גם להתפלל וגם לעבוד. לא די להרגיש בטעם ולומר: יהי רצון שתתחדש עלינו שנה מתוקה, אלא צריך להתכוון למיתוק אקטיבי. צריך להתחבר ליצחק אבינו, לרבי זירא, לריש לקיש, לר"ן, למרן השולחן ערוך, לרמ"א ולגר"א, ולמתק את המרירות! זו העבודה המוטלת עלינו בראש-השנה - לחשוב, להתרכז ולהתפלל על הדור ולמתק אותו.

מתוך הפרי הארץ - שנת הוי"ק קטן ג' ת"ת